

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Miloslava Knopová

**Obraz Boha v knize
Antoine de Saint-Exupéryho Citadela**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
Prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.

Praha, 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Obraz Boha v knize Antoine de Saint-Exupéryho Citadela* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury a že jsem ji nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze, dne 4. února 2012

Miloslava Knopová

Bibliografické citace

Obraz Boha v knize Antoine de Saint-Exupéryho *Citadela*; bakalářská práce; Miloslava Knopová; vedoucí práce: Prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.; Praha, 2012; 53s.

Anotace

Cílem naší bakalářské práce, bylo zamyslet se nad vztahem Antoina de Saint-Exupéryho k Bohu a k člověku na základě jeho sebereflexivního románu *Citadela*. Tato práce, která je psána ve formě eseje, se též zamýšlí nad hlavními principy jako je láska, tolerance, věrnost a víra, které provázejí člověka v každodenním životě. Tato esej je doplněna o krátký a stručný přehled autorova života a tvorby.

Klíčová slova

Bůh – láska – člověk – svět – Citadela – tajemství – čas – ticho – hledání – srdce - obraz – dílo - mír – jednota – pořádek – bohatství - věrnost

Quote

The image of God in the book of Antoine de Saint-Exupéry, the *Wisdom of the Sands*; bachelor's work; Miloslava Knopová; under the supervision of Ctirad Václav Pospíšil, Th.D., Prague, 2012, 53p.

Abstract

The main objective of our work was to reflect on the relationship, which entertain Antoine de Saint-Exupéry with God and human being in its self-reflexive work *The Wisdom of the Sands*. Our work, which was written as an essay tries also to understand the author's vision of love, faith, tolerance and other principles which are part of our daily lives. This essay is completed by a short overview of author's life and work.

Keywords

God – love – human being – word - *The Wisdom of the Sands* – secret – time – silence – to find – heart – portrait– author's work – peace – unity –order – fortune – faithfulness

Počet znaků (včetně mezer): 74 577

Věnování

Mým milovaným dětem za jejich důvěru, povzbuzení, toleranci a radost z dokončení zadané práce.

Výsledky celého mého bakalářského studia v podobě 377 kreditů mému milovanému manželovi jako hold za jeho moudrost, rozumnost, obdiv a laskavé zázemí jistot, neboť právě propastný zármutek z jeho nepřítomnosti mne hnál za hledáním a poznáním ve volitelných předmětech jako filozofie, religionistika, geografie, historie, etnologie, angličtina, ruština, teologická francouzština i mimo naši fakultu.

V Praze, Popeleční středa dne 22. února 2012 23h56

Poděkování

Bohu, že ve zdraví, jasné mysli a paměti jsem se do práce pustila, s chutí se jí věnovala, technicky ji zvládla a dokončila ji.

Vedoucímu mé práce

Prof. Ctiradu Václavu Pospíšilovi, Th.D.,

za zvolené téma a za cenné rady vycházející vstříc mému zaujetí a souznění s autorem a jeho dílem, které mi umožnilo, k mé velké radosti, pracovat s originálními texty.

Členům komise při obhajobě

ThLic. David Bouma, Th.D.,

Tomáš B. Mohelník, Th.D.,

Doc. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D.,

kteří po mé obhajobě letos v pondělí dne 23. ledna,, s pokynem zapracovat ji do práce, vyslovili naději a důvěru, že dílo zdárně dokončím.

V Praze, Popelční středa dne 22. února 2012 23h59

Obsah

Poděkování.....	5
Obsah	6
Úvod.....	7
1. Život spisovatele na dobovém pozadí.....	10
1.1. Obraz doby v Exupéryho díle, Exupéryho dílo obrazem doby.....	10
1.1.1. Kdo byl autor Citadely?.....	11
1.1.2. Mezníky v životě autora Citadely.....	14
2. Presentace díla	17
2.1. Presentace tvorby Antoine de Saint-Exupéryho	17
3. Obraz Boha v Citadele	23
3. 1. Obraz Boha	24
3. 2. Modlitba vždycky k Bohu.....	25
3. 3. Bůh jako tajemství	33
3. 4. Božský uzel svazující věci	34
4. Citadelo vystavím tě v srdci člověka	38
4. 1. Mír, čas, jednota, ticho.....	39
4. 2. Bohatství lásky, věrnost	40
4. 3. Život, rod, pořádek.....	49
Závěr	50
Seznam literatury	52

Úvod

Francouzský spisovatel Antoine de Saint-Exupéry, který se bezesporu řadí mezi nejvýznamnější evropské spisovatele 20. století, nepřestane ani v dnešní době lákat své čtenáře svými jednoduše a upřímně formulovanými myšlenkami, toužícími vždy a neustále po určitém ideálu, který by znovu spojil a ukotvil člověka k lidské a lidštější společnosti.

To byl možná jeden z hlavních důvodů naší náklonnosti pro daného autora. Antoina de Saint-Exupéryho si velice vážíme jako spisovatele pro blízkost a vnitřní souznění jeho myšlenek, které bychom sami takto definovat nedokázali. Jeho výpověď, ať už se jedná o námi zvolené dílo, popřípadě jiné jeho velice známé publikace, neztrácí na aktuálnosti, ba naopak, jeho přesvědčivost, etická hesla a motta nám mohou znít v současnosti mnohem naléhavěji než kdy jindy a jsou právě nyní palčivě potřebná.

Citadela je našim nejoblíbenějším autorovým dílem pro citlivost jeho myšlenek, jemnost lásky i pro určitý „biblický tón“¹, který není tak všudypřítomný v jeho předcházející tvorbě. Možná právě tato filozofická esej, která se ve formě různých monologů a dialogů zamýšlí nad lidskou duší a lidským konáním, bude nejzajímavějším podkladem pro naši analýzu.

¹ Někteří literární kritici právě poukazují na možná „povýšený“ či příliš „učednický“ tón, který použil Antoine de Saint-Exupéry ve svém posledním nedokončeném díle, které mělo být určitou apologií jeho předchozí tvorby. Jak zdůrazňují Marie-Claire Bancquart a Pierre Cahné, na rozdíl od *Malého Prince*, vydání *Citadely* v roce 1948 „neprovázelo nadšení a bylo velice negativně přijato“ In **BANCQUART, Marie-Claire, CAHNÉ, Pierre**, *Littérature française du XXe siècle*, Presses Universitaires de France, 1. Vydání, Paříž, 1992, str. 303 - 304.

Právě láska, tak jak ji vnímá Antoine de Saint-Exupéry v *Citadele*, bude jedním z hlavních témat kolem kterého se bude rozvíjet naše bakalářská práce. *Citadelu* považujeme za autorovo dílo nejosobnější, za knihu, která nejlépe v celistvosti vystihla podstatu myšlení Antoina de Saint-Exupéryho.

Cílem naší práce proto bude na základě zvolených pasáží z knihy *Citadela* vystihnout, zamyslet se a zhodnotit, autorův pohled na celou řadu problematik, s tím, že prvotním naším záměrem je především se zamyslet nad otázkou vztahu člověka k Bohu a mnohem šířeji nad mezilidskými vztahy. Samotný Saint-Exuperův román je sebereflexí nad životem, a proto se nemůžeme vyhnout zamyšlení se nad základními životními principy, které lidskou bytost obklopují, jako je víra, láska, tolerance, důvěra, respekt.

Samotnou naši esej nad některými pasážemi z *Citadely* bude předcházet kratičký úvod do života spisovatele, jehož dílo je nutné zařadit do kontextu doby ve které žil (*kapitola 1.*). Další kapitola naší práce je věnována malému přehledu díla autora (*kapitola 2.*) tak, abychom se ve třetí části naší práce, která se skládá ze dvou kapitol, mohli zamyslet nad samotnou podstatou autorových myšlenek ve vztahu k Bohu (*kapitola 3.*) a k člověku (*kapitola 4.*), jak jsou rozepsány v *Citadele*.

Saint-Exupéry vykonal mnoho už tím, že nás přiměje, abychom se nad sebou zamysleli. U něj se láska nerodí naráz. Naopak láska i přátelství, vždy u Saint-Exupéryho rovnocenné, se rozrůstají s ohleduplností, pomalu a v tichu, vcítěním se do duše druhého. **Přátelství a láska jsou oboustranným darem, vzájemnou poctou a musí si uchovat svobodu pokud mají zůstat vznešené.** Exupéry je proti pojetí lásky jako touhy vlastnit, zotročujícímu citu. Zázrak hluboké odevzdanosti přeměňuje obyčejného partnera ve vzácnou, jedinečnou a nenahraditelnou bytost.

„Milovat neznamená dívat se jeden na druhého, ale dívat se spolu jedním směrem.“²

² **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Země lidí, Terre des Hommes*, Gallimard, Paříž, 1939, přeložila Věra Smetanová, nakladatelství Aurora, Praha, 1996.

1. Život spisovatele na dobovém pozadí

1.1. Obraz doby v Exupéryho díle, Exupéryho dílo obrazem doby

„*L'écrivain est en situation de son époque*³“, pravil francouzský spisovatel, esejista, filozof a *souputník* Antoina de Saint-Exupéryho, Jean-Paul Sartre. Zajisté, je velice těžké nespojit spisovatele s dobou a místem ve kterém se narodil a žil. Pro Sartra, spisovatelé udržují určitý vztah s dobou, ve které žijí a jejich literární dílo je počinem i výsledkem jejich pozice ke světu, na který nahlízejí a který je obklopuje.

Otázkou však je, do jaké míry se umělecké dílo zakládá výhradně na spojení spisovatele se svou dobou? Otázku můžeme samozřejmě položit též obráceně, do jaké míry je obraz doby popsán a vyobrazen ve spisovatelově díle? Do jaké míry byl Antoine de Saint-Exupéry ovlivněn dobou ve které žil? Dobou turbulentní, která byla obdobím několika podstatných politických, sociálních, kulturních i technologických mezníků v Evropě. Dobou, kdy během dvou světových válečných konfliktů zahynula podstatná část obyvatelstva starého kontinentu a málem se podařilo zahubit samotnou lidskost. Dobou, kdy díky novým technickým vynálezům a technologickým vymoženostem se propojení Evropy s ostatním světem stalo mnohem rychlejší, dokonalejší a skutečně globální.

³ SARTRE, Jean-Paul, *Situations II., Qu'est-ce que la littérature*, v překladu, *Co je to literatura?*, 1947, Folio, Gallimard, Paříž, 1985.

Do jaké míry je vlastně Exupéryho celoživotní umělecké dílo obrazem jeho doby? A jak se vlastně doba, ve které žil, promítla do jeho díla? K zodpovězení těchto otázek, je nejprve nutné obeznámit se s životem Antoina de Saint-Exupéryho (1.1.1.). Při seznámení se s jeho životem a po četbě jeho zanechaného díla (1.1.2.), dvě velké etapy či mezníky silně ovlivnily spisovatele: technická revoluce v létání a „otevření hranic se světem“ (1.) a síla člověka a lidskosti pod vlivem dvou válečných konfliktů i osobní rodinné ztráty (2.).

1.1.1. Kdo byl autor Citadely?

Antoine Marie Jean-Baptiste Roger de Saint-Exupéry se narodil 29. června roku 1900 v Lyonu v rodině pocházející z malé francouzské aristokracie⁴. Otec, vikomt Jean de Saint-Exupéry byl pojišťovacím inspektorem a spolu se svou manželkou Marie Boyer de Fonscolombe měli dohromady pět dětí, z toho malý Antoine byl třetí v pořadí a nejstarší z kluků⁵.

Na své dětství Antoine de Saint-Exupéry vzpomínal častokrát a velice rád, jako na své nejhezčí životní období, ačkoliv velice záhy přišel o svého otce, který zemřel na následky vlakové nehody. Jeho matka se v Antoinových čtyřech letech musela sama postarat o pět dětí. Přes finanční a sociální těžkosti, Antoinova matka nikdy neztratila životní optimismus a naději, a právě tyto charakterové vlastnosti začal později uplatňovat ve svých románech a esejích i samotný Antoine.

⁴ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/vie>.

⁵ Z překladu z života rodiny Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/antoine-dit-le-roi-soleil-dit-tonio-1900-%E2%80%93-1944>.

Matčina práce ve vojenské nemocnici umožnila dětem kvalitní vzdělání nejdříve u jezuitů a později u marianistů. Ve školních letech byl Antoine spíše průměrným žákem a studentem, vynikal více v přírodovědných oborech a exaktních vědách než v literatuře. Během studijních let ho též zastihla předčasná smrt mladšího sourozence, Františka. Ztráta mladšího bratra silně ovlivnila Antoina, což se podepsalo též na jeho pozdější tvorbě⁶.

Po obdržení maturitního vysvědčení se Antoine pokusil o přijetí na námořnickou školu, ale jeho výsledky nebyly k přijetí dostačující, proto se rozhodl zapsat se na architekturu na vysoké umělecké škole.

Během své povinné vojenské služby ve Štrasburku v roce 1921, kde slouží jako mechanik, začíná s hodinami létání⁷. Při svých vojenských zařazeních v Avordu a v Casablance, se v létání postupně zdokonaluje, ačkoliv už během těchto počátečních let, začal být vnímán jako občas nesoustředěný pilot. V roce 1923, několik měsíců po úspěšném složení zkoušky z létání, má Antoine de Saint-Exupéry svoji první nehodu u Bourget při přistávání. Demobilizován, v roce 1926, je angažován leteckou poštovní společností Latécoère, budoucí společností Aéropostale⁸.

V prvních letech, cestuje především mezi Toulouse a Dakarem. Právě v tomto období sepíše první knížku, *Letec (L'Aviateur)*⁹, která je zповědí jeho

⁶ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/vie>.

⁷ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/brevet-civil-%C3%A0-strasbourg-1921>

⁸ Více o společnosti na uvedených webových stránkách: <http://www.latecoere.com>

⁹ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/laviateur-1926-0>

leteckých zážitků z cest. Mezi lety 1929 a 1932 se Saint-Exupéry seznamuje s Latinskou Amerikou. Létá především do argentinské Patagonie¹⁰. V těchto letech se seznámí se svojí budoucí manželkou, salvadorskou spisovatelkou a umělkyní Consuelo Suncin Sandoval de Gómez¹¹. Vztah s Consuelo nebyl vždy jednoduchý, naopak jejich společný život byl spíše bouřlivý, daný častými cestami Saint-Exupéryho, jak jej popisuje francouzský univerzitní profesor a jeden z předních znalců Exupéryho života a díla, Alain Vircondelet, který hovoří občas o „*chaotickém partnerství*“¹² mezi oběma.

Zážitky z cest mezi Evropou a „Dálným Západem“ jsou vyličený v románu „*Noční let*“, publikovaném v roce 1931.

V polovině třicátých let společnost, pro kterou Antoine de Saint-Exupéry dlouhodobě pracoval, zažívá krušné časy. A tak se autor snaží věnovat žurnalistice a literatuře. Několik měsíců Antoine de Saint-Exupéry cestuje po Vietnamu a Libyi, sleduje dění ve Španělsku. Z těchto cest publikuje Antoine de Saint-Exupéry „*Zemi lidí*“, knihu, která obdrží cenu francouzské Akademie a patří mezi jeho nejvýznamnější literární díla. Je známá především reflexí nad lidskou bytostí a nad konáním člověka¹³.

¹⁰ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/aeroposta-argentina-1929-%E2%80%93-1931>

¹¹ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/consuelo-son-epouse-1901-1979>

¹² Jedná se o jednoho z předních francouzských odborníků na francouzskou literaturu 18. a 20. století. Je znám svým zamyšlením nad křesťenkou spiritualitou u řady významných francouzských spisovatelů a myslitelů jako Blaise Pascal či Albert Camus. In **VIRCONDELET, Alain**, *C'étaient Antoine et Consuelo de Saint-Exupéry*, Fayard, 1. Vydání, Paříž, 2009, str. 62 – 138.

¹³ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://www.antoinedesaintexupery.com/terre-des-hommes-1939>

Mobilizován na počátku druhé světové války v roce 1939, Antoine de Saint-Exupéry se zapojuje především do misí v Alžírsku, Tunisku a na Korsice. Krátce též, během tohoto období, pobývá v Kanadě¹⁴.

Právě během jedné ze svých běžných cest po středomoří, 31. července 1944, kdy Antoine de Saint-Exupéry odlétá na jednu kartografickou misi, se během letu již nevrátí. A tak ztráta signálu, nedopátrané letadlo a celá řada neobjasněných okolností pádu letadla vedly k nekonečné řadě domněnek kolem jeho zmizení a smrti, které zůstaly doposud nevyřešené.

1.1.2. Mezníky v životě autora Citadely

Mezi hlavními mezníky v Exupéryho životě, které se promítly i do jeho díla, byly bezesporu technická revoluce v létání a samozřejmě dva světové válečné konflikty, který navždy ovlivnily Saint-Exupéryho jako člověka, stejně tak jako spisovatele.

1) Technická revoluce v létání a otevření nových obzorů: Antoine de Saint-Exupéry letcem a dobrodruhem

Konec 19. století a počátek 20. století je silně ovlivněn prvními úspěšnými pokusy o sestavení leteckých motorových strojů. Od prvního letu na motorovém letadle, realizovaném v roce 1902 bratry Wrightovými na *Flyer* se postupně vylepšují a zdokonalují po technické stránce letecké motorové

¹⁴ Z překladu z života Antoina de Saint-Exupéryho na webových stránkách: <http://demo.antoinedesaintexupery.com/%C2%AB-je-reviens-chez-moi-le-groupe-233-c%E2%80%99est-chez-moi-%C2%BB-1943-1944>

stroje¹⁵. Mezi lety 1909 - 1913, jsme svědky prvních podstatných leteckých přeletů, ať už se jedná o Louise Berliota, který v létě 1909 během 37 minut přeletí La Manche či Rolland Garros, který v roce 1913 za necelých osm hodin přeletí Středozemní moře¹⁶.

Právě technická revoluce v létání silně nadchne malého Saint-Expéryho. Na počátku třicátých let, kdy je zaměstnáván leteckou poštou, patří mezi hrstku vyvolených létajících do Latinské Ameriky. Teprve v roce 1927 uspěl Charles Lindbergh s přeletem Atlantického oceánu mezi Paříží a New Yorkem a to bez jakékoliv přestávky za necelých třicet tři hodin. Nesmíme zapomenout zmínit, že v roce 1939 se Antoine de Saint-Expéry osobně setkal s Lindberghem. Setkání ve Spojených státech amerických bylo zorganizováno Lindberghovou manželkou Annou Morrow Lindberghovou¹⁷.

Zdokonalení technického vybavení strojů je postupně doprovázeno rozvojem letecké pošty. Společnost Latécoère¹⁸ pro kterou začne pracovat Antoine de Saint-Expéry je průkopníkem v letecké poště a hlavně ve výrobě tzv. hydroplánů, které při cestách do Španělska či Maroka mohly bez problémů přistávat na vodě.

Právě zážitky z cest, ať už u břehu Středozemního moře či s objevením Patagonie a latinskoamerického kontinentu, se výrazně podepsaly na autorově tvorbě. Jeho romány *Letec* (1926), *Courrier Sud* (1929), *Noční let* (1931) jsou silně ovlivněny cestami a dobrodružstvími, které zažívá náš autor-letec. V jeho románech, které vedou čtenáře k sebereflexi, ať už se jedná o *Malého Prince*

¹⁵ Chronologie létání: http://planons.free.fr/histoire_aviation.htm

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Z překladu z života Antona de Saint-Expéryho na webových stránkách: <http://demo.antoinedesaintexupery.com/charles-et-anne-morrow-lindbergh>

¹⁸ Více o společnosti na uvedených webových stránkách: <http://www.latecoere.com>

(1943), *Citadelu* (1948) či *Zemi lidí* (1939), se vždy najde prostor pro zmínku slov „letce“, „letadla“ či „letu“.

Možná právě Saint-Exupéryho nadšení pro létání a jeho realizace je jednou z možných odpovědí na autorovu oblíbenost již za jeho života. Jak zdůrazňují autorky francouzské antologie, podobně jako „*Ernest Hemingway, Antoine de Saint-Exupér jako pilot poštovní a válečný byl vnímán jako muž činu*“¹⁹.

2) Síla člověka a porozumění lidskosti – Antoine de Saint-Exupéry hledajícím člověkem

Dalším důležitým milníkem v autorově životě byly bezesporu oba světové válečné konflikty. Odpor k prvnímu světovému konfliktu a těžké nalézání pozic na začátku druhé světové války. První světová válka jej ovlivní v době dospívání a druhá světová válka pak jeho angažováním jako leteckého válečného pilota. Druhá světová válka jej též zastihne nerozhodného. Antoine de Saint-Exupéry váhá ihned se angažovat za generála De Gaulla jakožto jediného vůdčího představitele tzv. „*France résistante*“, odbojové Francie.

A tak byly jeho váhavé postoje, často doprovázené kritikou generála De Gaulla, též jedním z důvodů konfliktů mezi ním a jeho tehdejší přítelkyní Nelly de Vogüé²⁰.

Právě krutost, zlo a nehumánnost silně podnítily autora k sepsání *Malého Prince* či *Citadely*, dvou děl, která nám s citem a něhou odhalují ctnosti lidské duše a sílu lásky.

¹⁹ RADÍMSKÁ, Jitka, HORAŽDOVSKÁ, Marcela, *Výbor ukázek z klasické francouzské literatury v doprovodu stručného dějinného přehledu širších literárněhistorických souvislostí*, Fraus, 1. Vydání, Plzeň, 2001, str. 124 – 125.

²⁰ Více informací o Nelly de Vogüé na uvedených webových stránkách autorova životopisu: <http://demo.antoinedesaintexupery.com/nelly-de-vog%C3%BC%C3%A9-1908-%E2%80%93-2003>

2. Prezentace díla

2.1. Prezentace tvorby Antoine de Saint-Exupéryho

CITADELA

Citadelle

Z francouzského originálu vydaného nakladatelstvím Gallimard, Paříž, 1948, přeložila Věra Dvořáková, doslov napsala Dr. Jiřina Kultová, vydalo nakladatelství Vyšehrad roku 1994. Seberexflexivní román, kde autor rozjímá nad Bohem, člověkem a životem. Jedná se o poslední autorovo dílo, které nebylo dokončeno.

MOJE PLANETA

Malý princ, Kurýr na jih, Noční let, Země lidí, Válečný pilot

Le Petit Prince, Courier Sud, Terre des Hommes, Pilote de Guerre

Z francouzských originálů, vydaných nakladatelstvím Gallimard, Paříž, přeložili Jiří Konůpek, Věra Smetanová, Zdeňka Stavinohová a Marie Veselá, doslov napsal Jozef Felix, vydal Odeon, Praha 1981²¹.

NOČNÍ LET

Noční let, Země lidí, Kurýr na jih.

Vol de nuit, Terre des Hommes, Courier Sud

Z francouzských originálů vydaných nakladatelstvím Gallimard, Paris 1931, 1939, 1929, přeložili Jiří Konůpek, Věra Smetanová a Marie Janů, doslov napsala Marie Janů, vydala Mladá fronta, Praha 1988²².

²¹ Jedná se o souborné české vydání. Vysvětlivky k daným dílům, tvořící českou kompilační publikaci, jsou uvedeny níže na str. 18 – 19.

²² Vysvětlivky níže na str. 18 – 19.

ZEMĚ LIDÍ

Terre des Hommes

Z francouzského originálu vydaného nakladatelstvím Gallimard, Paříž 1939, přeložila Věra Smetanová, doslov napsal Jaroslav Fryčer, vydalo nakladatelství Aurora, Praha 1996.

Za tento román, obdržel Antoine de Saint-Exupéry cenu francouzské Akademie. Román se vyznačuje velice osobním líčením jeho zkušeností a pocitů z létání a cestování. Je především oslavou přátelství a humanismu, kdy autor několikrát v úctě vzpomíná a děkuje svým přátelům Mermozovi a Guillaumetovi.

Další díla vydaná za života autora:

LETEC

L'Aviateur, 1926

První Saint-Exupéryho román, ve kterém se autor svěřuje se svými prvními zkušenostmi leteckého pilota a dokáže je do podrobností popsat a plně zhodnotit své pocity z létání.

KURÝR NA JIH

Courrier Sud, 1929

Podobně jako ve svém prvním románu i zde autor zakomponoval své zážitky z letů a cest do Dakaru a Maroka. V díle se seznamujeme pod pseudonymy s řadou jeho přátel a osob z jeho okolí. Skrze hlavní postavu Jacqua Bernise vypráví Antoine de Saint-Exupéry svůj vlastní život pilota.

NOČNÍ LET,

Vol de nuit, 1931

Noční let zaujme své čtenáře svou silnější lyrikou a již „vzkvétajícím“ humanismem více než předchozí autorovy romány. První Saint-Exupéryho román, který má velký úspěch jak u literární kritiky, tak i u veřejnosti. Předmluvu mu k románu napsal francouzský spisovatel André Gide. Román obdržel jak cenu Femina, čímž se autor zařadil mezi vážené francouzské spisovatele, tak i jeho filmová adaptace byla prodána do Hollywoodu.

VÁLEČNÝ PILOT

Pilote de guerre, 1942

Román poprvé vyšel ve Spojených Státech a autorovou zповědí byl šokující pro americkou veřejnost, která se doposud domnívala, že francouzské letectvo se vůbec do válečných akcí ve 40. letech nezapojovalo. Román je vydán jen v limitované edici několika výtisků režimem Vichy. Francouzská extrémní pravice protestuje proti jeho vydání a i přes německou cenzuru, se román podzemím dostává k francouzské veřejnosti.

MALÝ PRINC

Le petit prince, 1943

Nejúspěšnější a nejpřekládanější autorovo dílo, kterého bylo prodáno přes 130 milionů výtisků všude po světě. Více než o filozofickém románu se často hovoří o filozofické pohádce, která svými kresbami dojíká a svým posláním dodnes naplňuje jak malé, tak i dospělé čtenáře.

DOPIS RUKOJMÍMU

Lettre à un otage, 1944

Text byl původně psán jako předmluva románu jeho přítele Leona Werthe. Nakonec uvedený román nikdy nevyšel a autor dílo z valné části, anonymizoval.

V českém překladu dále vyšlo

Jedná se o příklady souborných a kompilačních děl Antoina de Saint-Exupéryho v českém vydání. Někdy se jedná pouze o publikace s vybranými a známými citacemi autora.

ČISTÁ SMRT

1995

JÁ A MŮJ SYN

1995

LETEC ŽIVLY

1998

SLOVA JAKO HVĚZDY

2000

VÁLEČNÉ ZÁPISY

1994

VZPOMÍNKY NA MALÉHO PRINCE

2003

Posmrtně vydaná díla :

Lettres de jeunesse,

1923 – 1931, 1953

Dílo bylo sepsáno autorem v letech 1923 až 1931, ale konečné publikace se mu dostalo až po jeho smrti v roce 1953.

Carnets,

1953, 1975

Poprvé vydáno v roce 1953, ale kompletní edice byla vydána až v roce 1975. Je shrnutím zápisků, které si Antoine de Saint-Exupéry vedl na pěti blocích mezi lety 1935 a 1940. Člověk má možnost seznámit se zde s řadou věcí a zálib, které v těchto letech autora zaujaly.

Lettres à sa mère,

1955

Vydání souborné korespondence autora s matkou v období mezi lety 1910 až 1944.

Écrits de guerre,

1939

Zápisky z let 1939 a 1944, jejichž předmluvu sepsal významný francouzský historik, sociolog a filozof, spolužák Jean-Paula Sartra, Raymond Aron.

Manon, danseuse,

2007

Román byl sepsán v roce 1925 a vypráví milostný příběh mezi mladou dívkou Manon a čtyřicetiletým mužem.

Lettres à l'inconnue,

2008

Publikace milostných dopisů autora pro zdravotní sestru Červeného kříže, se kterou se seznámil v květnu 1943 ve vlaku cestou do Alžírsku. Tyto dopisy jsou doplněné a vyzdobené kresbami z Malého Prince, které často hovoří místo autora.

*Œuvres complètes I. a II.*²³,

1994, 1999

Publikace celoživotního autorova díla v rámci prestižní kolekce nazývané *Pléaïde* ve francouzské edici Gallimard, vycházející od roku 1931.

²³ Právě Saint-Exupéryho celoživotní dílo je doposud nejprodávanějším dílem této výjimečné kolekce: **SAINT-EXUPÉRY, Antoine**, *Oeuvres complètes I. a II.*, sous la dir. de **AUTRAND, Michel, QUESNEL, Michel**, avec la collab. **d'AGAY, Frédéric, BENIN, Paul, GERBOD, Françoise**, Pléaïde, Gallimard, Paříž, 1994 (první díl), 1999 (druhý díl).

3. Obraz Boha v Citadele

Jahve je Bůh Otec, nebo celá Trojice? Praktický význam Božího obrazu²⁴.

V knize *Citadela* jsou důležité vztahy, celý obraz Boha zůstává u Antoina de Saint-Exupéryho zahalen. Bůh nemluví, je velké tajemství. Autorem je vnímán jako Pán dějin a jeho obraz je značně nejasný. A jak uvidíme v dalších částí dané kapitoly, nejasnost obrazu je právě autovým záměrem.

Citadela mnohé ukazuje, mnohé naznačuje a mnohé skrývá. Jako by kniha respektovala biblický zákaz zobrazení Boha, to čím se nejdříve judaismus a pak křesťanství odklonilo od antického mýtického chápání Boha.

Proto se v následující kapitole nejdříve zamyslíme nad samotným obrazem či obrazy Boha, tak jak jsou podávány autorem v *Citadele* a pokusíme se o určitou jednodušší komparaci s biblickým textem (3.1.), abychom mohli snadněji uchopit jeho všudypřítomnost (3.2.), která však často zůstává neodkryta či zahalena tajemstvím právě našemu někdy až dychtivému pátrání (3.3.). Poslední podkapitola (3.4.) by mohla být chápána jako taktéž úvodní podkapitola k „Obrazu člověka“ v *Citadele*, protože se domníváme, že pokud je pro Antoina de Saint-Exupéryho určitým ideálem znovu propojení člověka s lidskou společností, tak podobně tomu je i s jeho propojením s Boží všudypřítomností.

²⁴ POSPÍŠIL, Ctirad, Václav, *Jako v nebi tak i na zemi, Náčrt trinitární teologie*, 1. vydání, Krystal OP, Praha, 2007.

3.1. Obraz Boha

Jedním z našich cílů v této práci je pokusit se zamyslet nad obrazem, či obrazy Boha, které nacházíme v *Citadele*. Naše zamyšlení jsme postavili na komparaci námi zvolené pasáže z Bible, z Knihy Moudrosti:

„Vskutku nicotní jsou od přírody všichni lidé, kterým nebylo dáno znát Boha. Ze všeho dobrého, co mají před očima, nedokázali poznat toho, který je a z pohledu na dílo nerozpoznali Tvůrce.“

Ale oheň, vítr nebo rychlý mrak, hvězdný kruh, dravé vodstvo nebo nebeská světla považovali za světovládné bohy.

Jestliže uneseni jejich krásou je pokládali za bohy, tím spíše měli poznat, oč lepší je jejich Pán, neboť on, té krásy Prapůvodce, vše stvořil.

Jestliže žasli nad jejich mocí a působením, měli z nich pochopit, oč mocnější je ten, kdo je uspořádal.

Neboť z velikosti a krásy tvorů může být srovnáním, poznán původce jejich bytí.

Ale ovšem, zasluhují malou výtku: zřejmě bloudí při hledání Boha a ve snaze ho nalézt.

Zabývají se totiž jeho dílem a zkoumají je, ale spoléhají na svůj zrak, neboť je krásné, co vidí. Nelze je však omluvit, neboť jestliže dokázali tolik poznat, že byli schopni probádat svět, jak to, že nenašli hned Pána těchto věcí!²⁵“

Podobně jako v Bibli, v *Citadele* nacházíme mnoho jmen a přirovnání k Bohu, často podle toho jak jedná: „Král“, když nám moudře vládne; „Tvůrce“; „Pastýř“, když nás vede, ani jednoho z nás neztratí; „Utěšitel“ ve chvíli, kdy se chvějeme, pláčeme; „Otec všech dětí“; „Soudce“. Ale jakoby ani

²⁵ **Knihy Moudrosti** 13, 1-9 in **BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového zákona**, druhé vydání, vydavatelství Zvon, v Praze, 1991, str. 901.

jedno ze zvolených pojmenování Boha nedokázalo vystihnout úplně jeho celistvost, všemohoucnost a jedinečnost.

A tak se domníváme, že autorovi možná ani tolik nešlo o to Boha hledat, najít či zobrazit, abychom byli přesvědčeni o jeho existenci. Možná, právě naopak, bychom měli o Bohu méně hovořit, jak o tom svědčí opakovaně zmiňované „*ticho*“ v *Citadele*, ale spíše se snažit dle Boha žít a jednat.

3.2. Modlitba vždycky k Bohu

Žít a jednat podle Boha, znamená chovat Boha a jeho slova v úctě. Jedna z hlavních podob této nekonečné úcty je modlitba. Ale ne ledajaká modlitba plná očekávání, touhy a přání, jak nám poukazuje skrze námi zvolenou pasáž z *Citadely* Antoine de Saint-Exupéry. Modlitba je našim poutem k Bohu skrze ticho a naše uvědomění a naslouchání.

Pro Antoina de Saint-Exupéryho, modlitba není pouze symbolem či výrazem úcty k Bohu, představuje něco většího a trvalejšího. V dané pasáži, modlitba je jedním z nejpodstatnějších výrazů lásky. Modlitba je tím pravým poutem, ve kterém jsme spojeni s Bohem a v Bohu. A tím poutem, není nic jiného než právě láska. Když nás autor nabádá, podobně jako Bible, konat dle Boha, má tím *de facto* na mysli lásku k Bohu a lásku Boží. Svoji láskou k Bohu a naším konáním, které je toho důkazem si vytváříme i lásku k druhému a možná definitivní pouto k člověku.

„Daruj mi pokoj chlévů“, pravil jsem Bohu, „uspořádaných věcí a svezených sklizní. Dovol mi, abych se skutečně a konečně byl. Mé srdce je unaveno žalem. Jsem příliš starý, abych začínal znovu od nových větví.“²⁶

„Začal jsem dílo jako dřevorubec se svou sekyrou v lese a píseň stromů mne opájela. Má-li být člověk práv světu, musí se takto uzavřít do nějaké věže. Už dlouho se však dívám na lidi příliš zblízka a jsem unaven. “Zjev se mi, Pane. Všechno je tak těžké, když člověk ztratí Boha.“

A vzpomněl jsem si, jaký jsem měl jednou po velkých oslavách sen. Vstoupil jsem tehdy do města jako vítěz a všude vlály prapory a mezi nimi dav, a kudy jsem projížděl, tam lidé volali a zpívali. A stlali nám z květin lože slávy. Ale Bůh na mne seslal jen pocit hořkosti. Připadal jsem si jako vězeň v davu hlupců.

Neboť když tě lidé oslavují, uvrhují tě především v nesmírnou samotu. To, co ti dávají, od tebe hned zase odpadá, neboť jediným mostem od tebe k druhému člověku je cesta boží. **Jen ti jsou doopravdy se mnou, kdo spolu se mnou poklekají v modlitbě. Spojení se mnou jediným rytmem zrna, jednoho klasu, který se stane chlebem.** Kdežto ti lidé se mi klaněli a otvírali ve mně poušť neboť toho, kdo se mýlí, si nemohu vážít a nemohl jsem být zajedno s tím zbožněním své osoby. Takové kadidlo neumím přijmout, nehodlám totiž soudit sama sebe podle druhých, má tíha mne unavuje a mám-li vejít v Boha, musím se ze sebe vysvléci. Byl jsem proto před těmi podkuřovači smutný a pustý jako prázdná studna, když se k ní nakloní žíznivý lid. Sám jsem neměl co dát, aby to za něco stálo, a od nich jsem neměl co čekat, protože přede mnou klekali.

Já potřebuji především člověka, který je oknem otevřeným k moři, a ne zrcadlem, které mě nudí.

²⁶ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola LVI, str. 134.

Z celého toho davu mi připadali důstojní jen mrtví, protože ti se už nepachtili za marnostmi

A právě tehdy, unavený tím prázdným pokřikem, který mi neměl co říci, právě tehdy jsem měl ten sen.

*Byla tu jakási strmá a kluzká stezka, sklenutá nad mořem. Propukla bouře a noc se převalovala jako naditý měch. **Já však stoupal zatvrzele vzhůru k Bohu, abych mu položil otázku po smyslu věcí, abych se zeptal, kam vede směna, kterou mi chtěli vnutit.***

Na temeni hory jsem však objevil jen těžký balvan černé žuly – a to byl Bůh.“ “Je to skutečně On“, řekl jsem si, „nepohnutelný, nenarušitelný.“ To jsem ještě doufal, že se nepropadnu zpátky v samotu.

„Pouč mne, Pane,“ řekl jsem. „Všichni moji přátelé, společníci i poddaní nejsou pro mne náhle nic víc, než jakési mluvící loutky. Držím nitky v rukou a vedu je, jak se mi zlíbí. To, že mě poslouchají, mne netrápí, neboť je dobře, když do nich sestoupí má moudrost. Trápí mne však, že se změnili v ten zrcadlový obraz, před nímž se stávám osamělejším než malomocný. Smějí se, když se smějí já. Zasmuší se, když mlčím. A slova, kterých jsem schopen, jim přinášejí asi tolik naplnění jako vítr stromům. A jsem to jen já, kdo je naplňuje. Nemám se za co směňovat, neboť v tom bezmezném naslouchání slyším už pouze vlastní hlas, který mi vracejí zpátky jako mrazivou ozvěnu v chrámě. Proč se té lásky hrozím a co mohu od ní čekat, když je jen znásobením mne samotného?

Ale žulový balvan, lesklý potůčky deště, pro mne zůstával dál neproniknutelný.“

„Pane,“ řekl jsem, neboť na blízké větvi seděl černý havran, „chápu, že Tvému majestátu přísluší mlčet. Ale já potřebuji nějaké znamení. Až skončím modlitbu, přikáž tomu havranu, ať odletí. Bude to, jako by na mne kdosi mrkl okem, a já už nebudu na světě sám. Budu s tebou spojen určitou důvěrností, i

když nejasnou. Nic jiného si nežádám, jenom mi naznač, že tu snad je cosi k pochopení.“

A pozoroval jsem havrana. Ten se však ani nepohnul. I poklonil jsem se skále a řekl:

„Máš, Pane, zajisté pravdu. Tvému majestátu nepřísluší podřizovat se mým rozkazům. Kdyby byl ten havran odletěl, byl bych ještě smutnější. Neboť podobné znamení bych mohl dostat jen od někoho sobě rovného, tedy zase jen od sebe sama. A byl by to zase jen odlesk mé vlastní touhy. A potkal bych zase jen svou vlastní samotou.“

A pokloniv se, odcházel jsem stejnou cestou zpátky.

*Stalo se však, že mou beznadějí, vystřídal nečekaný a podivný jas. Bořil jsem se nohama do rozblácené cesty, drásal se o trní a zápasil s bičujícími poryvy deště a přesto se ve mně rozlévala jakási jednodušná záře. Nic jsem se nedozvěděl, ale také tu nebylo nic, co bych mohl poznat a nebýt znechucen. Nedotkl jsem se Boha, ale bůh, který dovolí, abychom se ho dotkli, není už bohem. Stejně tak jestliže vyhoví modlitbě. **Poprvé jsem pochopil, že velikost modlitby spočívá především v tom, že na ni nepřichází odpověď, a že podobná směna nemá nic společného s nechutným obchodem. A že učit se modlitbě znamená učit se tichu. Že láska začíná teprve tam, kde už nelze čekat žádný dar. Láska je především modlitba a modlitba je ticho. Navrátil jsem se opět mezi svůj lid a poprvé jsem ho uzamkl do ticha své lásky. A tím jsem je podnítil k darům jdoucím až po samotnou smrt. Takové opojení v nich probudily mé uzamčené rty. Byl jsem pastýřem, schránkou jejich písně a opatrovníkem jejich osudů, pánem jejich životů i statků, a přitom v celé své nezlomné pýše chudší a pokornější než oni. Neboť jsem věděl, že tady nemám co čekat. Prostě se ve mně uskutečňovali a jejich píseň se rodila z mého ticha.***

*A skrze mne jsme se všichni, oni i já, změnili v modlitbu, která se rodila z mlčení Boha.*²⁷“

*„Nemám rád lidé lenivého srdce. Ti, kdo výměnou nic nenabízejí, nemohou se ničím stát. Život jim nedá uzrát. Čas pro ně plyne jako hrst písku a vede je k zmaru. A co mám jejich jménem předat Bohu?“*²⁸“

Obraz Boha je všudypřítomný v autorově knize *Citadela*, jak dokládají zvolené pasáže, které zdůrazňují duchovní vztah, kterým by se měl věřící člověk řídit ve svém vztahu k Bohu.

Ano, láska k Bohu je modlitbou a modlitba je nadějí a proto víra v Boha, je vírou k lásce a tedy i vírou k naději.

V další zvolené pasáži, jsme svědky komplexnosti lidských vztahů. Lidská pouta se tvoří nejen láskou a přátelstvím, ale i vzájemnou úctou, spoluprací a tolerancí.

„Vzpomínám, jak jednou navštívil otce nevěrec:

„Přikazuješ, aby ve tvé zemi používali k modlení růženec o třinácti zrnkách. Proč zrovna třináct? Když ten počet změníš se spásou člověka to přece nemá co dělat?“

A dokazoval rafinovanými důvody, proč by se lidé měli modlit s růžencem o dvanácti zrnkách. Byl jsem dítě, řečnická obratnost na mne působila a snesené argumenty se mi zdály tak skvělé, že jsem hleděl na otce s pochybností, dokáželi pádně odpovědět.

²⁷ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola LVI, str. 134 – 136.

²⁸ *Ibid.*, Kapitola VI., str. 28.

„Řekni mi“, pokračoval ten člověk, „v čem může mít růženec o třinácti zrnkách větší váhu ...“.

„Růženec o třinácti zrnkách“, odpověděl otec, „má váhu všech hlav, které jsem dal v jeho jménu stít“

*A Bůh nevěrce osvítil a on uvěřil.*²⁹“

„V tom roce zemřel panovník, který vládl v sousedství mé říše. Právě ten, s nímž jsem tvrdě bojoval, až jsem po mnoha bojích pochopil, že se o něho opírám jako o hradbu. Vzpomínám ještě, jak jsme se setkávali. V poušti byl vztyčen purpurový stan; zůstal prázdný a my dva jsme se tam odebrali. Vojska čekala opodál, neboť není dobré, když se lidé smísí. Dav žije pouze břichem. A všechno zlacení oprýská. Žárlivě na nás hleděli, opření o jistotu svých zbraní, dojatí, ne však lacině rozněžnělí. Otec měl pravdu, když říkal: „**Nevyhledávej člověka na jeho povrchu, ale až v sedmém patře jeho duše a jeho srdce a ducha.** Když se budete navzájem hledat ve svých nejnižších hnutích, zbytečně jen prolijete krev.³⁰“

„**Tak jsem to také pochopil a přicházel jsem za ním oproštěný a obezděný trojí hradbou samoty.** Usedli jsme na písek, tváří v tvář. Nevím, kdo z nás, zda on či já, byl tehdy mocnější. **Ale moc se v té posvátné samotě měnila v uměřenost.** Každý z nás mírnil své pohyby, jež jindy otrásaly světem. Hovořili jsme o pastvinách. „Mám pětadvacet tisíc kusů dobytka,“ řekl, „a dobytek hyne. U tebe pršelo.“ Nemohl jsem však připustit, aby k nám zanesli své vlastní cizí zvyky a pochybnost, jež plodí hnilobu. Jak bych mohl přijmout

²⁹ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola III., str. 20.

³⁰ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola XVII., str. 81 - 83.

na svém území pastýře z jiného světa? Odpověděl jsem: „Mám pětadvacet tisíc lidských mlád'at, která se musí učit vlastním modlitbám, a ne modlitbám jiných, neboť by jinak nenabyla tvaru....“ A mezi našimi národy rozhodly zbraně. A byli jsme jako dva pohyby moře, které se přelévá sem a tam. Třebaže jsme se do sebe opírali celou vahou, žádný z nás nepostoupil kupředu, neboť jsme byli oba na vrcholu a každou porážkou jsme svého nepřítele zocelili. „Přemohl jsi mne, jsem teď o to silnější.“³¹

„Přesto jsem jeho velikost nijak nepodceňoval. Ani visuté zahrady jeho hlavního města. Ani vonné látky jeho obchodníků. Ani jemnou práci jeho ciselérů. Ani mocné vodní přehrady. **Podceňuje pouze člověk nízkého ducha, neboť jeho pravda vylučuje pravdy ostatní. Ale my dva jsme věděli, že pravdy mohou žít vedle sebe, a nepovažovali jsme za žádné ponížení připustit pravdu druhého, i kdyby to mělo znamenat, že jsme se sami mýlili.**“³²

„Pokud vím, nepohrdá jabloň vinnou révou, ani palma cedrem. Ale každý z nich hledí být co nejtvrďší a zachovává si své kořeny. A chrání si svůj tvar a podstatu, neboť je v nich nedocenitelné bohatství, které se nesmí znehodnotit. Skutečnou směnou,“ říkal mi, „je skříňka na voňavku nebo semeno či onen darovaný žlutý cedr, který naplňuje tvůj dům vůní mého domu. Nebo můj válečný pokřik, který k tobě zalehne z mých hor. Nebo i vyslanec, pokud byl dlouho vychováván, formován a zocelován, aby tě uměl současně odmítnout i přijmout. Odmítne tě v tvých nižších polohách. Ale najde tě tam, kde už je nad vši nenávisť jen úcta k člověku. Jediná úcta, která má cenu je

³¹ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola XXVII., str. 81 - 83.

³² SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola XXVII., str. 81 - 83.

úcta k nepříteli. Úcta přátel má cenu jen tehdy, pokud dovedou brzdit svou vděčnost, své díky a všechna hrubá hnutí. Jestliže umíráš pro přítele, nesmíš se rozněžňovat“

„A také bych lhal, kdybych chtěl tvrdit, že mi byl přítelem. Přesto jsme při každém setkání cítili hlubokou radost, ale tady už lidská hrubozrnnost svádí slova z cesty. Má radost nesměřovala k němu, nýbrž k Bohu. On představoval cestu k Bohu. Naše setkání byla svorníkem klenby. A nepotřebovali jsme si nic říkat.“

„Ať mi Bůh odpustí, že jsem jeho smrt oplakal.“³³

Na této zvolené pasáži můžeme zhodnotit komplexnost lidských vztahů. Ve svých jednáních a dennodenních mezilidských setkáních je důležité vážit si a respektovat singularitu toho druhého a tím pádem jeho jedinečnost. Jak zdůrazňuje podobně například Erich Fromm, v mezilidských vztazích by jeden neměl svou dominantní roli či postavením změnit druhého „dle obrazu svého“ ale naopak stavět vztah s onou osobou na vzájemné komplementaritě, vždy s respektem k singularitě toho druhého³⁴.

³³ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, Kapitola XXVII., str. 81 - 83.

³⁴ **FROMM, Erich**, *Umění milovat*, 1. vydání, Orbis, Praha, 1966.

3.3. Bůh jako tajemství

Ve chvílích, kdy se obracíme k Bohu s naší modlitbou a tedy i s láskou, vede nás k němu naše víra ne pro jeho podobu, ale pro to, co je a v co věříme a k čemu se s nadějí upínáme. Zvolené pasáže z Citadely nás nabádají, podobně jako v Bibli, abychom nehledali Boží podobu a nečekali na Boží znamení, ale právě naopak, abychom se svým myšlením a konáním k Bohu přiblížili. Naše pouto k Bohu je postavěno na tajemství, jak zmiňuje níže Antoine de Saint-Exupéry:

„Toužil jsem odhalit ve vesmíru stopu božského pláště, dotknout se pravdy, která by byla mimo mne, toužil jsem zachytit ji za cíp oděvu jako nějakého boha, který se dlouho lidem ukryval a pak ji strhnout závoj z tváře, abych ji ukázal. Ale nebylo mi dáno odhalit nic jiného než sebe sama...³⁵“

„Neboť jedinec se svou ubohou schránkou a výprodejem myšlenek nic neplatí. Platí jen více či méně široká duše a její podnebí, hory a pouště ticha a sněžná táni, rozkvetlé svahy a spící vody, celý ten velkolepý a neviditelný vklad. A jenom odtud čerpáš své štěstí. A už se ho nedokážeš vzdát. Neboť když pluješ po ubohé říčce a zavřeš třeba i oči, abys vychutnal její kolébání, není to totéž jako když cestuješ po širém moři. I když se falešný diamant podobá pravému, tvá radost není stejná.³⁶“

³⁵ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LVIII., str. 140.

³⁶ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVI., str. 154.

„Žádného znamení se ti nedostane, neboť božstvo, od něhož ono znamení žádáš, se projevuje právě tichem. Kameny, z nichž je složen chrám nic o chrámu nevědí a vědět nemohou. Tak jako neví kousek kůry, že je z něho a z dalších kousků složen strom. A ani sám strom či ten a ten příbytek neví nic o království, které je z nich a z ostatních složeno. Ani ty nevíš nic o Bohu. Ledaže by se chrám ukázal kamení nebo strom kůře, což je zcela nesmyslné, neboť neexistuje řeč, ve které by jej kámen mohl přijmout. Řeč je z roviny stromu. To jsem objevil, když jsem šel tehdy hledat Boha.“³⁷

Všudypřítomnost Boha je dána nejen vírou a láskou ale i tajemstvím, jak lze soudit z vybraných pasáží, kdy pouze síla naší hluboké víry nám dokazuje dennodenní existenci a přítomnost Boha kolem nás.

3. 4. Božský uzel svazující věci

Láska a pouto jimiž jsme propojeni k Bohu nelze jen tak násilně oddělit. Toto pouto je v *Citadele* pro Antoina de Saint-Exupéryho nerozmotatelným uzlem:

„Proto také nelze toho, kdo miluje, zavřít do vězeňských zdí. Neboť takový člověk nepochází z říše věcí, ale z říše jejich smyslu a zdem se vysměje. Stačí, že milovaná žena existuje, i když třeba spí a v tu chvíli mu k ničemu není, a můžeš mezi nimi dvěma vztyčit i zdi pevnosti. Hle, jak jej v skrytu jeho ducha tiše vyživuje. A nemůžeš je rozdělit.

³⁷ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXII., str. 146.

*Tak je to s každým jevem zrozeným z božského uzlu, který svazuje věci. Pokud ti chybí tento uzel, nemůžeš od ženy nic získat, i když po ní toužíš a vzdycháš v bezesných nocích.*³⁸“

*„A proto říkám, že **je-li budován člověk, není důležité v první řadě ho vzdělávat. Není k ničemu, jestliže se z něho stane chodící kniha, ale je důležité ho pozvedat a vést ho k stupňům, kde už nejsou věci, ale jen tváře zrozené z božského uzlu, který ty věci svazuje. Pouze když věci nacházejí ozvuk jedna v druhé, je to ta pravá hudba pro srdce, jinak nelze od věci nic čekat.***

*Stejně jako tvá práce, jestliže představuje chleba pro děti nebo směnu za něco širšího. A stejně jako tvá láska, pokud je čímsi vyšším než pouze touhou po těle, neboť radost z těla je uzavřená sama do sebe.*³⁹“

*„...já uznávám pouze takový čin, který ti cosi poskytne pro čin další, jako když tě například nutím stoupat výš a překonat horu, protože pak budeš připraven překonat jinou, která je vyšší. **Anebo když ti radím dobývat nepřístupnou duši, abych v tobě ustavil lásku**“.*⁴⁰“

„Jednou Ti něco povím o nutnosti či absolutnu, které je božským uzlem svazujícím věci.

*Je nemožné hrát se zaujetím v kostky, jestliže kostky nic neznamují. **Ale když někomu přikážu vyplout na rozbouřené moře a on je před naloděním***

³⁸ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVI., str. 151.

³⁹ *Ibid.*, kapitola LXVI., str. 153 - 154.

⁴⁰ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVI., str. 155.

široce obhlíží a těžké mraky zvažuje jako své protivníky, měří vzduté vlny a odhaduje směry větru, nacházejí pro něho všechny ty věci ozvuk jedna v druhé a skrze nutnost mého příkazu, jemuž se neodmlouvá, není tu před ním nesourodá jarmareční podívaná, nýbrž zbudovaná bazilika, a já jsem klenbový svorník, který ji činí trvalou. A až se nalodí a v duchu lodního rituálu bude pak udělovat příkazy zas on, bude velkolepý.

Ale když někdo jiný, komu jsem nic nepřikázal, zatouží projet se po moři – a může tu křižovat, jak se mu zlíbí, a obrátit se zpátky, kdy ho napadne - , žádné baziliky neosáhne a těžké mraky nebudou pro něho zkouškou, nýbrž jen čímsi bezvýznamným jako namalovaný obraz, a sílící nápor větru nebudou proměnou světa, nýbrž jen lehkým pohlazením, a propast vzduté vlny bude jen trápením pro jeho břicho.“

To, co nazývám povinností, jež je božským uzlem svazujícím věci, pro tebe může vytvořit říši, chrám nebo panství jen tehdy, pokud v ní nevidíš hru, jejíž pravidla lze po libosti měnit, ale absolutní nutnost.

“Povinnost rozpoznáš především podle toho“, říkal otec, „že si ji nemůžeš sám zvolit.“

Mýlí se lidé, kteří se chtějí líbit. A kvůli tomu hledí být měkčí a poddajní. Vyjít vstříc ve všem, co se na nich žádá. A ze snahy být takovými, jakými je druzí chtějí mít, ve všem naopak zrazují.⁴¹“

*„Svůj vlastní obraz nikdo nepotřebuje. **Potřebuji tebe, jenž jsi zbudovaný jako pevnost a máš své jádro, na něž narážím. Ty u mne usedni, neboť ty existuješ. Jen tomu, kdo pochází z říše, se žena stane manželkou a bude mu sloužit.**⁴²“*

⁴¹ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXVII., str. 155 - 156.

⁴² *Ibid.*, kapitola LXVII., str. 155 – 156.

„Pokud k tobě někdo nesestoupí ze své vlastní hory a neosvítí tě, nepoznáš cestu, která tě může spasit. A kdyby se ti vysvětlovalo nevím jak učeně, jaký člověk se v tobě potom zrodí nebo probudí, ty tomu neuvěříš, neboť ten člověk dosud není.

Mé násilí je síla stromu, která osvobozuje z vězení skal.

*A tak tě mohu vést od jednoho stupně k druhému, abys obcoval s poklady čím dál bohatšími. **Neboť krásný je už poklad lásky a domu a panství a říše a chrámu a baziliky, v nějž se ti promění rok skrze dny svátků. Ale když dovolíš, aby tě vedl a pomohl ti zdolat i tu nejvyšší horu, potom ti nabídnu poklady tak těžko dosažitelné, že se mnozí onoho vzestupu vzdají, neboť ukrádám pro ten nový obraz kameny z jiných chrámů, na nichž jim záleží. Ale v těch několika jedincích, u kterých se mi to zdaří, probudím takové pohnutí, že jejich duše vzplane. Jsou totiž stavby, které dokážou zapálit duši jak oheň. O těch několika pak řeknu, že vzplanuli láskou.***

Pojď tedy, ať tě vybudují a vyjdeš odtud pln světla.

Bůh se však ztrácí. Už jsem to říkal o básni. Ať je jakkoli krásná, po celé dny z ní nemůžeš být živ. ... Ani má hlídka, která přechází sem a tam, nemůže cítit kříži po celé dny a noci horoucnost. Božský uzel, který svazuje věci se v duších často rozváže.⁴³“

Právě tyto úryvky kapitoly Božský uzel svazující věci měly původně být středem zájmu mé bakalářské práce. Abych hloubku myšlenek dokázala správně uchopit a niterné pocity mohla předat a uměla sdělit, stanou se zřejmě stěžejním tématem mé další práce.

⁴³ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXIX., str. 158 - 159.

4. Citadelo vystavím tě v srdci člověka

Antoine de Saint-Exupéry v *Citadelle* nedefinuje a nepřibližuje čtenářům pouze obraz Boha, ale obraz člověka. Pro autora obraz člověka není oddělen od obrazu Boha. Právě obraz člověka se nejvíce obrazu Bohu podobá, čím více je naše srdce prodchnuto vírou a láskou, kterou naplňujeme i našimi skutky.

Dle Antoine de Saint-Exuprého, se člověk charakterizuje svojí jedinečností, výlučností, ale i svými závazky a rolí ve společnosti, jak doložíme analýzou vybraných pasáží v této kapitole.

« J'ai pitié de celui-là seul qui se réveille dans la grande nuit patriarcale se croyant abrité sous les étoiles de Dieu, et qui sent tout à coup le voyage.

De l'homme, je ne demande pas quelle est la valeur de ses lois, mais bien quel est son pouvoir créateur.

Si tu veux comprendre le mot de bonheur, il faut l'entendre comme récompense et non comme but.

L'amour est avant tout audience dans le silence. Je n'ai point d'espoir de sortir par moi de ma solitude. La pierre n'a point d'espoir d'être autre chose que pierre. Mais de collaborer, elle s'assemble et devient temple.

Citadelle, je te bâtirai dans le cœur de l'homme.⁴⁴»

⁴⁴ Překlad několika vybraných částí z uvedeného díla: „Je mi líto toho, který se vzbudí do velké patriarchální noci, věříc, že je chráněn pod božími hvězdami a který najednou cítí touhu cestovat. Od člověka nežádám, jaká je hodnota jeho zákonů, nýbrž jaká je jejich síla. Pokud chceš porozumět slovu štěstí, musíš ho uchopit jako odměnu a ne jako cíl. Láska je především audiencí v tichu. Nemám naději, že sám vylezu ze své samoty. Kámen nemá žádnou naději být něčím jiným než kamenem, ale ve spolupráci s jiným kamenem se stává chrámem. Citadelo, vystavím tě v srdci člověka“.

SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadelle*, Gallimard, 1. Vydání, 1972, 7. Vydání, Paříž, 2011.

4. 1. Mír, čas, jednota, ticho

Podobně jako i v Bibli, mají pro autora *Citadely*, zvláštní význam slova jako „mír“, „čas“ a „jednota“. Uvedené termíny autor propojuje s člověkem. Jen člověk „neklidný“ a „roztržitý“ se tolik upíná na čas. Právě v daném díle nás Antoine de Saint-Exupéry nabádá k pravému opaku, kdy cílem našeho života a našeho konání má být také hledání vnitřního míru, rovnováhy, ticha, pokoje.

*„Dlouho jsem takto rozjímal, co je to mír. Jeho pramenem není nic jiného než zrozené děti, svezené sklizně, uspořádaný dům. Jeho pramenem je věčnost, kam se navracejí dokonalé věci. Mír plných stodol, spících ovcí, urovnaného prádla, mír dokonalosti, **mír toho, co je dobře uděláno a odevzdáno Bohu jako dar.***

*Poznal jsem totiž, že člověk je zcela podoben citadele. Rozboří zdi, aby dosáhl svobody, ale zbude z něho jen stržená a hvězdám otevřená pevnost. A vyvstane úzkost z nebytí. Necht' vystaví svou pravdu na vůni pražícího se révoví nebo na ovci, kterou je třeba ostříhat. **Pravdu je třeba hloubit jako studnu. Rozptýlenému pohledu se ztrácí obraz Boha.** A mnohem víc než cizoložná manželka, otevřená příslibům noci, toho ví o Bohu moudrý člověk, který našel svou celistvost a nezná nic než váhu rouna.*

Citadelo vystavím tě v srdci člověka⁴⁵.

Neboť je čas vybírání zrna, ale když bylo jednou vybráno, je také čas radování z rostoucí setby. Je čas tvoření, ale je také čas pro stvořené. Je čas šarlatového blesku, který protrhne nebeské hráze, ale je také čas cisteren, do

⁴⁵ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola II., str. 15.

nichž se protržené vody shromáždí. Je čas dobývání, ale pak přichází čas trvání říší: a já, služebník boží, miluji, co je věčné. Nenávidím to, co se mění.“

„Neboť je čas geneze, ale je také čas, šťastný čas, zvyku!“⁴⁶

4. 2. Bohatství lásky, věrnost

Mír a radost, která člověka provází, jej naplňuje, pokud vychází ze skutků a výsledků prospěšných nejen pro něj samotného, ale i pro komunitu, které je součástí, tak jak nám dokládají zvolené pasáže níže podrobněji analyzované:

*„Dodnes ta pomalá plavidla nacházím v poušti. Ještě pořád pokračují v cestě. A pochopil jsem ono podstatné, že je především nutno vybudovat loď, vystrojit karavanu a vystavět chrám, který je trvalejší než člověk. A plni radosti se potom budou směňovat za cosi cennějšího, než jsou oni sami. Zrodí se malíři, sochaři, rytci a ciseléři. **Nečekej však nic od člověka jestliže nepracuje pro věčnost, ale jen pro vlastní život.** Zbytečně bych je pak učil stavitelství a jeho pravidlům. Jestliže staví domy jen proto, aby v nich žili, k čemu je dobré směňovat život za dům? Za dům, který má sloužit jen jejich životu a dál už ničemu?*

Říkají, že je dům užitečný, a nehledí na dům jako takový, nýbrž jen na pohodlí. Dům jim slouží a oni se v něm zabývají shrabováním bohatství. Ale umírají jako žebráci, neboť po sobě nezanechali ani vyšitou pokrývku ani

⁴⁶ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola II., str. 15.

posvátné zlacení v úkrytu kamenné lodi. Místo aby se směňovali, chtěli, aby se jim sloužilo. Když potom odejdou, nezůstává nic.

*Procházel jsem se tedy na sklonku večera, kdy všechno ztrácí soudržnost, mezi lidmi svého národa a pozoroval je, jak v ošumělých starých šatech postávají na prahu svých skrovných chatrčí a odpočívají po své včelí práci. A nezajímali mě ani tak oni samotní, jako spíš **dokonalost medového koláče, na němž po celý den společně pracovali.**⁴⁷*

Dle Saint-Exupéryho by lidská činnost a konání člověka nemělo být opřeno jen o naše potřeby omezené přítomností a pomíjivostí. Právě naopak, pro autora *Citadely*, konání člověka v dennodenních aktivitách a postojích nesmí být postaveno na egocentrismu (1.) a ve svém konání by se měl vždy zamyslet i nad jeho možnými dopady na budoucnost (2.). A tak, na základě těchto postojů, snad i můžeme Antoina de Saint-Exupéryho označit jako průkopníka environmentalistu ? (3.).

1) Člověk, hlavním kamenem v konstrukci společnosti

Postupným pročitáním *Citadely* čtenář dospěje k názoru, že pro Antoina de Saint-Exupéryho je člověk vnímán jako hlavní a nepostradatelný kámen v konstrukci jakéhokoliv druhu komunity či společnosti. Svým narozením a výchovou se člověk během svého života postupně integruje uvnitř společenské komunity a svou činností se pak zapojuje do společnosti.

Antoine de Saint-Exupéry kritizuje jednání člověka, které by bylo opřené jen o obšťastnění a uspokojení vlastních tužeb. Právě pro autora, naše přání, naše touhy po sebezdokonalení, by neměly vycházet a být postavené na tom,

⁴⁷ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola VI., str. 26.

čím budou pro nás osobně prospěšné. Naše akty v dennodenním životě by se tedy neměly řídit pouze osobním prospěchem, ale i dopadem jaký budou mít pro komunitu, společnost, které jsme nedílnou součástí.

V tomto směru je vnímání Saint-Exupéryho silně ovlivněno křesťanským postojem a *de facto* samotnou podstatou křesťanství. Jak jsme citovali výše, **kámen je pouhým kamenem, ale „ve spolupráci“ s ostatními kameny může vytvořit chrám.** Též člověk je pouhou součástí něčeho mnohem většího a silnějšího, jako je společenství křesťanů. Síla křesťanského těla je tvořena „spolupráci“ jednotlivých „součástí“.

Pro Saint-Exupéryho, pohled a obzor pro vnímání člověka a jeho konání se neomezuje jen na křesťanské společenství, ale na humanitu a lidstvo jako takové. Pokud naše dennodenní zamyšlení, aktivita a konání na individuální úrovni bude podmíněna i dopadem ve společnosti, prospěchem a užitkem – tzv. *fructus* bude nejen osobní, ale i společenský a o to bude „naše osobní“ radost větší. Tímto Antoine de Saint-Exupéry též kritizuje pomíjivost.

2) Lidská činnost, hlavní práci v konstrukci společnosti

Právě dopad naší každodenní činnosti se odráží též v čase. Pro Saint-Exupéryho, by člověk svou činností neměl myslet jen na její význam pro daný moment, ale na dopad, který bude mít i pro budoucnost. Práce, jejíž dopad bude pro budoucnost podstatný a nebude omezena pouze krátkou vizí, samotnou přítomností, je mnohem úrodnější.

Naší dennodenní činností stavíme společnost, ve které žijeme. Stavíme ji a přikládáme ruku k dílu jako jedinec, stejně tak jako kolektiv. Proto svým způsobem, při četbě několika pasáží v Citadele, čtenář může dojít k závěru, zdali pak nakonec nemůžeme vnímat Antoina de Saint-Exupéryho jako průkopníka moderního environmentalismu?

3) *Saint-Exupéry, průkopník moderního environmentalismu?*

Je možné svým postojem, zařadit Antoina de Saint-Exupéryho mezi průkopníky či zakladatele moderního environmentalismu? Kladení důrazu lidské činnosti na dopad pro společnost v budoucnosti je přece jedním ze základních pilířů udržitelného rozvoje. Člověk by se měl při jakékoliv aktivitě zamyslet nad jejím významem a přínosem pro budoucnost a pro budoucí generace. Zároveň si tím každý uvědomí co je jeho skutečnou potřebou a do jaké míry její realizace či docílení může mít dopad pro komunitu či společenství ve kterém žije.

Avšak, tyto postoje, které by se leckdy mohly zdát pro někoho příliš „utilitaristické“ či „utopické“, nemění nic na jedinečnosti a singularitě člověka. Člověk je součástí společenství, ale ne jako běžná a stejná uniformní jednotka, nýbrž jako silná nenahraditelná individualita, jak uvidíme na konkrétních komentářích u jiných vybraných pasáží Citadely.

*„A tak se večer zvolna procházím mezi svým lidem a halím ho v ticho své lásky. A pouze o ty se strachuji, kdo hoří marným plamenem, o básníka plného lásky k básním, ale neschopného napsat tu svou, o ženu zamilovanou do lásky, ale neschopnou volit, a proto neschopnou se uskutečnit, o lidi naplněné úzkostí, které bych mohl z úzkosti vyléčit, kdybych jim umožnil onen dar, vyžadující oběť a volbu a zapomnění na vesmír. **Neboť jeden určitý květ je v první řadě odmítnutím všech květů ostatních. A jen za té podmínky je krásný.**“^{48c}*

⁴⁸ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola VI., str. 27.

Pro Antoina de Saint-Exupéryho spolupráce na díle, neznamená negaci a zapření jedinečnosti a singularity každého z nás. Právě naopak, každá lidská bytost je charakterizována svoji nezaměnitelnou výlučností (1.), která je i odrazem ve společnosti (2.). Naučit se vnímat jedinečnost znamená ji i ocenit a milovat u druhého (3.)

1) Člověk je sám za sebe nezaměnitelnou jedinečností

Pro Antoina de Saint-Exupéryho tato jedinečnost je povětšinou definována podobou květu – růže. Jako každý květ uprostřed jarní zahrady je výlučný svým vzrůstem, silou, krásou, zabarvením tak je jedinečný i člověk. Každý by se měl naučit vnímat sám sebe jako nezaměnitelnou bytost ale ne proto, aby se povyšoval a sám sebe chlácholil, ale zejména proto, aby se naučil sám sebe si vážit. Tato jedinečnost je nezaměnitelná nejen v našich očích, v našich skutcích, ale i v tom *nejpřísnějším kritériu* - jak jsme vnímáni Bohem. Proto je nezbytné naučit se žít a vážit si své jedinečnosti, kterou jsme byli obdarováni.

2) Člověk je ve společnosti nezaměnitelnou jedinečností

Jedinečnost, kterou jsme byli obdařeni je odrazem i ve společnosti. Singularita každého z nás je nezaměnitelná v konstrukci chrámu. Kámen není jako kámen. Každý kámen je jedinečný svým tvarem, ale i tím jak zapadá do dané konstrukce, do společnosti. Daný kámen, aby našel uplatnění – byl užitečný „*ve své spolupráci*“ - nemůže být položen kdekoliv, ale pouze tam, kde je pro něj vyčleněný prostor a kde jeho užitek bude mít dopad největší.

3) *Hledat, ocenit a milovat jedinečnost u druhého*

Stejně tak, jak jsme mnohdy schopni vnímat a cenit si své jedinečnosti, měli bychom se naučit ji hledat, vážit si a milovat ji u druhého. Často totiž, ač si svou jedinečnost v pokoře uvědomujeme, nadále ji u druhého vidět odmítáme.

Právě hledání výlučnosti u druhého je znamením síly naší lásky a schopnosti naší tolerance. Pouze milující člověk dokáže vnímat a ocenit mimořádnost milovaného. Tu danou jedinečnost, která právě z něj činí nenahraditelnou, nezaměnitelnou a nezapomenutelnou bytost. **Bez lásky, naslouchání, pochopení, a vnímání nám budou všechny jarní květy připadat stejné.**

„Kdybych ti daroval bohatství už hotové, jako je tomu v případě nečekaného dědictví, v čem bych tě učinil větším? Kdybych ti daroval černou perlu z mořského dna, ale nepodřídil tě obřadu potápění, v čem bych tě učinil větším? Rosteš jen tím, co proměňuješ, neboť jsi setba. Žádného daru pro tebe není. A proto tě chci upokojit, aby sis nezoufal nad ztracenými příležitostmi. Žádné ztracené příležitosti nejsou.⁴⁹“

„Žádná příležitost není ztracená, neboť tvým úkolem je, abys byl setbou. Nemáš-li zlato, vyřezávej ze slonoviny, nemáš-li slonovinu, vyřezávej ze dřeva. Nemáš-li dřevo, vezmi kámen.⁵⁰“

„Naříká-li si někdo, že ho svět minul, byl to on sám, kdo se minul se světem. Naříká-li si někdo, že mu láska neposkytla naplnění, mýlí se v tom, co je to láska: lásku nemůžeš dostat jako nějaký dárek.

⁴⁹ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola CCXXV, str. 263 - 264.

⁵⁰ *Ibid.*

Vždy najdeš příležitost, abys miloval.⁵¹“

„Stejně jako můj zahradník, když se mu na zahradě rozpuke pod rukama růže. Hvězdy nemusí vždy najít svého geometra. Zahrada nemusí vždy najít zahradníka. Avšak ty vždycky najdeš hvězdy, zahrady i kulaté oblázky u rtů moří. Neříkej mi, žes chudý.⁵²“

Dle Antoina de Saint-Exupéryho se našimi skutky též učíme a ponaučujeme. Jakákoliv zkušenost, ať už zlá či dobrá, zůstává zkušeností, lekcí života. Celý náš život, tak jak je znázorněn v *Citadele* autorem v podobě pouště, je tvořen různými překážkami, zkouškami, kterými se snažíme postupně procházet, překonat je. Bez těchto lekcí, by život byl pro jedince určitě mnohem jednodušší a snazší ale ničemu by se nenaučil. Zato postupným procházením životem sám za sebe, vždy po stopách Božích, člověk nabývá zkušenosti a znalosti, které jsou nezaměnitelné.

Život je pro člověka nejvyšším a největším darem, ale je na každém z nás jak s tímto darem naložíme a jak ho budeme v celém jeho průběhu rozvíjet. Proto, jak připomíná autor, nemůže člověk mít pocit, že „*ho život minul*“ či pocit „*chudoby*“. Právě naopak, život je našim bohatstvím a každá minuta, každý moment našeho života, který prožijeme, zůstává našim jedinečným a nezaměnitelným darem.

Dle autora, **bohatším a větším se stáváme tehdy, když vybraných cílů dosáhneme sami svou vůlí a prací a o to více nás posléze náš úspěch potěší.** Také si ho v takovém případě budeme mnohem více vážit. Proto jsou podstatné všechny skutky, jimiž provázíme svůj dennodenní život.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*

„Rozhodl jsem se položit tady základy citadely. Sevřel jsem do hranic putující karavanu. Byla jen zrnem na loži větru. Vítr unáší semeno cedru jako vůni. Já větru vzdoruji a zasazuji semeno do země, aby se cedry košatily pro slávu boží.

Lásce je třeba předmětu. Jen toho mohu zachránit, kdo miluje, čím je, a koho lze nasytit⁵³.

Proto také uzavírám ženu do manželství a cizoložnou manželku dávám kamenovat. Chápu zajisté její žízeň a vím, jak veliká je přítomnost, které se dovolává. Umím v ní číst, když stojí večer v době otevřené zázrakům opřená na terase, ze všech stran obklopená širým obzorem a vydaná mukám své něhy jako osamělému katu.⁵⁴“

„Kdo kolem lásky rád jen krouží, ten nikdy nezažije skutečné setkání....

Zachránit mohu jen tu ženu, která je schopná se uskutečnit a uspořádat okolo vnitřního dvora, tak jako narůstá cedr okolo svého zrna a košatí se ve svých mezích. Zachránit mohu jen tu, která nemiluje v první řadě jaro, nýbrž uspořádání určitého květu, v němž je jaro uzavřeno. Která nemiluje v první řadě lásku, nýbrž tu a tu určitou tvář, do níž se láska oblékla.⁵⁵“

⁵³ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola II., str. 14.

⁵⁴ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola II., str. 14.

⁵⁵ *Ibid.*

„Byla různá bytí a byla věrnost. Věrností nazývám pouto k určitému bytí, jakým může být mlýn, říše, chrám či zahrada, neboť i takový člověk je velký, který je věrný zahradě.⁵⁶“

Věrnost je pro Antoina de Saint-Exupéryho jedním z hlavních pilířů jakékoliv konstrukce v našem životě. Věrnost dodává totiž jakékoliv konstrukci jistotu, sílu, zázemí a trvání. V takovém případě jedině takový druh konstrukce, který je založen na věrnosti, může být dlouhodobě stabilní.

Vytváření rodinného prostředí, konstrukce *de facto* samotné rodiny, pokud má být dlouhotrvající, potřebuje nezbytně být postaveno na pilířích důvěry, respektu, věrnosti a rozumu. Domníváme se spolu s autorem, že pouze společná existence uvedených pilířů může pomoci zaručit lásku dlouhodobě.

Proto bychom, dle rad našeho autora, měli být ve své lásce věrní, stabilní k námi „vybranému květu“, pokud je svou jedinečností tím správným a komplementárním elementem k naší singularitě.

⁵⁶ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LXV., str. 149.

4. 3. Život, rod, pořádek

Pro Antoina de Saint-Exupéryho je jedinečnost a výlučnost člověka tvořena formou, vnímáním a naplněním jeho života tak, jak poukazujeme i v této, poslední námi vybrané, pasáži z *Citadely*:

„Jak jsem tak na ně hleděl, otec hovořil:

„Přestav si svatební hostinu, když hosté i milenci odejdou. Za svítání vyvstane nepořádek, který tu zanechali. Rozbité džbány, převržené stoly, vyhaslý oheň, na všem je ustrnulý otisk zmatku. Ale z těch známek“, řekl, „se o lásce nic nedozvíš.

Když bude nevzdělanec převracet v rukou korán a potěžkávat ho, prohlížet kresbu písmen a zlato iluminací, nikdy tím nezachytí podstatné. Protože podstatným tu není nicotný předmět, nýbrž božská moudrost. Tak jako není na svíci podstatný vosk, který zanechává stopu, nýbrž světlo.⁵⁷“

Na vybrané pasáži nám Antoine de Saint-Exupéry znovu dokazuje hloubku a podstatu svých myšlenek. V našich mezilidských vztazích není podstatná podoba či forma, nýbrž síla daného skutku a závazku. Na svatbě, která má spojit před Bohem muže a ženu, není přece podstatná róba nevěsty, dary a hostina. Samotnou podstatu manželského svazku tvoří vzájemný slib, kterým se oba budoucí manželé sobě navzájem zaslíbí. To je to „světlo“, které bychom se měli naučit hledat v našem životě a v našich skutcích. Jedině takto se dokážeme oprostít od dnes velmi častého materiálního pojetí žití.

⁵⁷ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola I., str. 10 - 13.

Závěr

Citadela Antoina de Saint-Exupéryho je oknem do duše autora. Jeho zamyšlení nad podstatou člověka, Boha, nad jejich vzájemnými vztahy, stejně tak jako jeho reflexe kolem základních principů, kterými bychom se měli řídit v každodenním životě jsou obohacujícím pramenem pro jakéhokoliv čtenáře, který ani nemusí být křesťansky založen, aby pochopil podstatu hlavních prezentovaných myšlenek. Cílem naší práce bylo především ve formě eseje zamyslet se nad vztahem člověka k Bohu a člověka k člověku v autorově knize *Citadela*. Tato práce je však jakýmsi pouhým úvodem k některým vybraným pasážím.

V závratí před hlubinou posvátka se domnívám, že autorovi možná ani tolik nešlo o to Boha hledat, najít či zobrazit, abychom byli přesvědčeni o jeho existenci. Možná o něm stačí méně mluvit, tolikrát zmiňované ticho, ale spíše dle Boha jednat a žít. A právě tento pohled – autora, neteologa - je pro mne fascinující.

*Poprvé jsem pochopil, že velikost modlitby spočívá především v tom, že na ni nepřichází odpověď, a že podobná směna nemá nic společného s nechutným obchodem. A že učit se modlitbě znamená učit se tichu. Že láska začíná teprve tam, kde už nelze čekat žádný dar. Láska je především modlitba a modlitba je ticho*⁵⁸.

Cílem a metodou byla práce s českými a především s cizojazyčnými prameny. Zaprvé proto, že překlady děl mohou vždy lehce změnit či pozměnit

⁵⁸ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994, kapitola LVI., str. 136

některé formulace a naším přáním bylo pracovat s originálními, či pravými slovy autora. Zadruhé, je nutné si přiznat, že česky napsaných či přeložených analýz či biografí o autorovi není příliš mnoho dostupných. Abychom co nejlépe dokázali analyzovat autorovo dílo, bylo naším cílem vložit jeho publikace nejdříve do daného kontextu doby a do kontextu autorova života.

Dalším hlavním bodem naší práce, bylo prezentovat, jak Antoine de Saint-Exupéry v *Citadele* nahlíží na člověka. Francouzský autor vidí člověka takového jaký je, jaký by měl být ve svém konání a jak ho lze charakterizovat jeho rolí ve společnosti, jeho schopností tolerance, lásky k druhému, smyslu pro pořádek, ochotě k volbě a spolupráci. A proto, ačkoliv moralizující tón Antoina de Saint-Exupéryho k člověku je kritický, nepřestane věřit v jeho jedinečnost a výlučnost.

Posledním hlavním bodem naší práce bylo zamyslet se nad obrazem Boha, který podobně, jak jsme již zmiňovali v naší stručné analýze, je zahalen tajemstvím, protože žádné jeho konkrétní vyobrazení jej nemůže a nedokáže do úplnosti vystihnout. Jeho úplné zobrazení nám může být dáno pouze naší vírou, láskou, důvěrou a modlitbou. A tak autor, vlastně jen jinými slovy, hovoří o dvou hlavních neoddělitelných základních principech, které jsou platné i z Bible: láska k Bohu a láska k člověku.

Tak jako jiné vědy má i dogmatická teologie vlastní metodu a vlastní způsoby řešení problémů. Do této metody nepatří pouze rozumové uchopení pravd víry či dokazování jejich vzájemné provázanosti a bezrozpornosti: skutečné teologické myšlení se pohybuje v oblasti tajemství. Tvůrčí vědou a zároveň uměním se teologie stává tehdy, když se dotýká Nevýslovného a teprve v něm odhaluje pravdy o člověku a celém stvoření⁵⁹.

⁵⁹ **POPÍŠIL, Ctirad Václav**, *Hermeneutika mystéria, Struktury myšlení v dogmatické teologii*, 1. Vydání, Krystal OP, Praha, 2005.

Seznam literatury

➤ Použitá literatura – hlavní autorovo dílo, o které se opírá naše práce

❖ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadela*, z francouzského originálu *Citadelle*, Gallimard, Paříž, 1948, přeložila Věra Dvořáková, 3. edice, nakladatelství Vyšehrad, 1994.

❖ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadelle*, Gallimard, Paříž, 1972, 1993.

❖ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Citadelle*, Gallimard, Paříž, 1972, 2001.

➤ Použitá literatura – ostatní autorovy díla:

❖ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Noční let*, z francouzských originálů vydaných nakladatelstvím Gallimard, Paris 1931, 1939, 1929, přeložili Jiří Konůpek, Věra Smetanová a Marie Janů, vydavatelství Mladá fronta, Praha, 1988.

❖ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Moje planeta*, z francouzských originálů, vydaných nakladatelstvím Gallimard, Paříž, přeložili Jiří Konůpek, Věra Smetanová, Zdeňka Stavinohová a Marie Veselá, vydavatelství Odeon, Praha, 1981.

❖ **SAINT-EXUPÉRY, Antoine de**, *Země lidí*, z francouzského originálu *Terre des Hommes*, Gallimard, Paříž, 1939, přeložila Věra Smetanová, nakladatelství Aurora, Praha 1996.

➤ **Použitá literatura – život autora:**

- ❖ Webové stránky věnované životu autora ve francouzštině: <http://www.antoinedesaintexupery.com>

➤ **Použitá literatura – jiná díla:**

- ❖ **BANCQUART, Marie-Claire, CAHNÉ, Pierre**, *Littérature française du XXe siècle*, Presses Universitaires de France, 1. Vydání, Paříž, 1992
- ❖ **BIBLE**, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, druhé katolické vydání, nakladatelství Zvon, v Praze, 1991.
- ❖ **FROMM, Erich**, *Umění milovat*, 1. vydání, Orbis, Praha, 1966.
- ❖ **POPIŠIL, Ctirad Václav**, *Hermeneutika mystéria, Struktury myšlení v dogmatické teologii*, 1. Vydání, Krystal OP, Praha, 2005
- ❖ **POSPÍŠIL, Ctirad Václav**, *Jako v nebi tak i na zemi, Náčrt trinitární teologie*, 1. vydání, Krystal OP, Praha, 2007.
- ❖ **RADÍMSKÁ, Jitka, HORAŽDOVSKÁ, Marcela**, *Výbor ukázek z klasické francouzské literatury v doprovodu stručného dějinného přehledu širších literárněhistorických souvislostí*, 1. Vydání, Fraus, Plzeň, 2001
- ❖ **SARTRE, Jean-Paul, Situations II.**, *Qu'est-ce la littérature*, v překladu, *Co je to literatura?*, 1947, Folio, Gallimard, Paříž, 1985
- ❖ **VIRCONDELET, Alain**, *C'étaient Antoine et Consuelo de Saint-Exupéry*, Fayard, Paris, 2009

➤ **Jiné odkazy:**

- ❖ Informace kolem letecké společnosti Latécoère : <http://www.latecoere.fr>
- ❖ Informace týkající se historie létání: http://planons.free.fr/histoire_aviation.htm